

27.11.2009

Dnro 2489/4/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

POTILAAN OIKEUS SAADA TIETOA POTILASASIAKIRJOISTA / EN PATIENTS RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER UR PATIENTJOURNALER

1 KANTELU

Arvostelitte 28.7.2008 oikeusasiamiehelle osoittamassanne kirjeessä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän (HUS) Kellokosken sairaalan menettelyä, koska sairaalasta ei annettu Teille pyytämiänne hoitoon liittyviä asiakirjoja. Täydensitte kanteluanne vielä 24.8.2008 ja 20.1.2009 päivätyin kirjein.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän johtajaylilääkäri antoi 30.9.2008 lausunnon, johon liittyi HUS Hyvinkään sairaanhoitoalueen Psykiatrian tulosyksikön johtajan, ylilääkärin 26.9.2009 antama selvitys (liitteenä).

3 RATKAISU

Käsitykseni mukaan ei ole asianmukaista, että psykiatrisen sairaalan potilaalta evätään rutiinimaisesti sairaalan käytäntöön perustuen hänen hoitoaan koskevat tiedot sairauden akuutin vaiheen aikana. Mielestäni jokaisen potilaan esittämään tiedonsaantipyyntöön on otettava yksilöllisesti kantaa henkilötietolain mukaan.

Katson, että Kellokosken sairaalan olisi tullut huolehtia siitä, että Te olisitte saanut henkilötietolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitetun kirjallisen todistuksen tietojen antamisesta kieltäytymisestä.

3.1 Asiassa saatu selvitys

Saadun selvityksen mukaan tahdosta riippumaton hoitonne purettiin Kellokosken sairaalassa 14.7.2008 ja siirtymistänne yksityiseen hoivakotiin suunniteltiin. Teidät asetettiin kuitenkin uudelleen tarkkailuun ja määrättiin uudelleen psykiatriseen sairaalahoitoon 24.7.2008. Tuossa vaiheessa Teille ei selvityksen mukaan annettu nähtäväksi Teistä Hyvinkään terveyskeskuk- sen SAS-työryhmälle tehtyä lähetettä.

Ylilääkäri toteaa selvityksessään, että potilaiden ollessa akuutilla tavalla psykoottisia tai esimerkiksi akuutisti maanisia heidän oireiluaan, levottomuuttaan ja ajatushäiriöitään saattaa ennestään lisätä erilaisiin asiakirjoihin, kuten omaan sairauteensa liittyviin dokumentteihin tutustuminen. Sen sijaan akuutin vaiheen mentyä ohi ei ole yleensä estettä tällaisiin asiakirjoihin tutustumiselle. Sairaalassa noudatetun käytännön mukaan myöskään Teille ei annettu pyytämienne asiakirjoja akuutin sairausvaiheen aikana. Teitä neuvottiin kääntymään ylilääkäriin puoleen, jos olisitte edelleen halunnut tutustua asiakirjoihin akuutin sairausvaiheen väistyttyä.

3.2

Keskeiset oikeusohjeet

Keskeiset oikeusohjeet ilmenevät päätöksen liitteestä.

3.3

Arviointi

Kellokosken sairaala siis epäsi Teiltä sairautenne akuutissa vaiheessa pyytämänne tiedot, koska sairaalassa noudatetun käytännön mukaan sairauden akuutissa vaiheessa potilaille ei anneta tietoja hoitoa koskevista asiakirjoista.

Henkilötietolain 26 §:n mukaan pääperiaatteena on rekisteröidyn ehdoton tarkastusoikeus. Tarkastusoikeutta voidaan lain 27 §:n rajoittaa muun muassa silloin, jos tiedon antamisesta saattaisi aiheutua *vakavaa* vaaraa rekisteröidyn terveydelle tai hoidolle. Oikeuskirjallisuuden mukaan vakavan vaaran aiheutumisen reaalisuutta koskeva vaatimus tulisi olla jokseenkin konkreettinen ja ilmeinen potilaan hengen tai terveyden vaara, jonka ei kuitenkaan tarvitse olla välitön. Olennaista on, voidaanko tiedon antamisen tilannetta kokonaisuutena pitää asianomaisen sietokyvyn ylittävänä (Ilpo Paaso: Potilaan tiedonsaantioikeus terveydenhuollossa. Werner Söderström Lakitieto 2001). Potilaslakia koskevaa hallituksen esitystä käsitellessään eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta totesi mietinnössään, että "potilaan aseman kehittämisen tärkeä osa on hänen oikeutensa saada itseään koskevat asiakirjat. Mikäli on lainmukaisia perusteita estää potilasta saamasta selvitystä itseään koskevista seikoista taikka oikeudesta tarkastaa itseään koskevat asiakirjat, on tällaisissa noudatettava suppeaa tulkintaa" (StVM 15/1992).

Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen perusteella minulla ei ole mahdollisuutta arvioida, oliko tarkastusoikeuden rajoitusperuste Teidän kohdallanne lainmukainen. En siten voi arvioida, olisiko Teiltä evättyjen tietojen antaminen saattanut *vakavasti* vaarantaa Teidän terveyttänne tai hoitoanne. Korostan kuitenkin, että tarkastusoikeus voidaan lain mukaan evätä ainoastaan niissä tapauksissa, joissa yksilöllisen harkinnan perusteella voidaan arvioida tiedon antamisesta saattavan aiheutua vakavaa vaaraa rekisteröidyn terveydelle tai hoidolle.

En pidä asianmukaisena sitä, että psykiatrisen sairaalan potilaalta evätään rutiininomaisesti sairaalan käytäntöön perustuen hänen hoitoaan koskevia tietoja sairauden akuutin vaiheen aikana. Mielestäni jokaisen potilaan esittämään tiedonsaantipyynnöön on otettava yksilöllisesti kantaa henkilötietolain mukaan.

Kellokosken sairaala ei antanut Teille kirjallista kieltäytymistodistusta. Rekisterinpitäjän on lain 28 §:n mukaan aina oma-aloitteisesti annettava rekisteröidylle kirjallinen kieltäytymistodistus perusteluineen, jos rekisterinpitäjä kieltäytyy antamasta tietoja. Hallintolaissa säädetty viranomaisen neuvontavelvollisuus edellyttää, että pyynnön epäämisen yhteydessä kieltäytymisto-

distuksessa mainitaan myös rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia halutessaan ilman määräaikaa tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi.

Potilaslain mukaan potilaan oikeudesta tarkastaa häntä itseään koskevat potilasasiakirjoissa olevat tiedot on voimassa, mitä henkilötietolain 26 - 28 §:ssä säädetään. Potilaan oikeudesta tietojen saantiin on lisäksi voimassa, mitä siitä säädetään julkisuuslain 11 ja 12 §:ssä. Käytännössä voi olla epäselvää, mitä mainituista oikeuksista tietoja pyytävä tarkoittaa. Tietoja tarvitseva voi saada tietoja tilanteesta riippuen erilaisin oikeudellisin perustein rekisteröidyn tarkastusoikeuden nojalla, asianosaisena tai pelkästään sillä perusteella, että viranomaisen hallussa oleva tiedot koskevat häntä. Hallintolaissa säädetystä viranomaisen neuvontavelvollisuudesta käsitykseni mukaan johtuu, että rekisterinpitäjän tulee tarvittaessa neuvoa ja ohjata tietoja pyytävää muun muassa kertomalla mainittujen tiedonsaantivaihtoehtojen eroista ja yhtäläisyyksistä. Esimerkiksi henkilötietolain mukaisen tarkastusoikeuden ja julkisuuslain mukaisten tiedonsaantioikeuksien epäämistilanteissa menettelysäännökset ja valitustiet ovat erilaiset.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelyn lainvastaisuudesta HUS Hyvinkään sairaanhoitoalueen psykiatrian tulosyksikön tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Pyydän tulosyksikköä ilmoittamaan minulle 31.1.2010 mennessä, mihin toimenpiteisiin päätökseni on antanut aiheita.

Kirjeenne liitteet palautetaan oheisena.

LIITE

Päätökseen dnro 2489/4/08 liittyvät oikeusohjeet

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Säännöksen 2 momentissa säädetään muun muassa, että oikeus saada perusteltu päätös ja hakea muutosta turvataan lailla.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jälj. potilaslaki) 5 §:n 3 momentin mukaan potilaan oikeudesta tarkastaa häntä itseään koskevat potilasasiakirjoissa olevat tiedot on voimassa, mitä henkilötietolain (523/1999) 26 – 28 §:ssä säädetään. Potilaan oikeudesta tietojen saantiin on lisäksi voimassa, mitä siitä säädetään viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jälj. julkisuuslaki) 11 ja 12 §:ssä.

Henkilötietolain 26 §:n mukaan jokaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus tiedon etsimiseksi tarpeelliset tiedot ilmoitettuaan saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja henkilötietorekisteriin on talletettu. Henkilötietolain 27 §:ssä säädetään siitä, millä perusteilla tätä oikeutta voidaan rajoittaa. Tarkastusoikeutta voidaan rajoittaa esimerkiksi, jos tiedon antamisesta saataisi aiheutuva *vakavaa* vaaraa rekisteröidyn terveydelle tai hoidolle. Henkilötietolain 28 §:n

mukaan rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä varattava rekisteröidylle tilaisuus tutustua häntä itseään koskeviin tietoihin tai annettava tiedot pyydettyä kirjallisesti.

Julkisuuslain 11 §:n mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Julkisuuslain 12 §:n perusteella jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista 11 §:n 2 – 3 momentissa säädetyin rajoituksin, jollei laissa toisin säädetä. Tieto voidaan jättää antamatta esimerkiksi erittäin tärkeän yksityisen edun vuoksi.

Henkilötietolain mukaisen tarkastusoikeuden ja julkisuuslain mukaisten tiedonsaantioikeuksien epäämistilanteissa menettelysäännökset ja valitustiet ovat erilaiset.

Jos rekisterinpitäjä kieltäytyy antamasta tietoja, rekisterinpitäjän on annettava tästä kirjallinen todistus. Todistuksessa on mainittava myös ne syyt, joiden vuoksi tarkastusoikeus on evätty. Tarkastusoikeuden epäämisen perusteena pidetään sitä, että rekisterinpitäjä ei ole kolmen kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä antanut kirjallista vastausta rekisteröidylle. Rekisteröity voi saattaa asian tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi (henkilötietolain 28 §:n 2 momentti).

Julkisuuslain mukaista tiedon saantia koskevan pyynnön käsittelystä säädetään julkisuuslain 14 §:ssä: virkamiehen kieltäytyttyä antamasta pyydettyä tietoa, hänen on 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi ja 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi. Tiedon saantia koskeva pyyntö on käsiteltävä viivytystä ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Hallintolain (434/2003) 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkaalleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa.